

האנושי והלא-אנושי שבספרות

הפחד מהאנושי הוא גם פחד לעמוד במבחן.
להשתייך לקהילה. הפחד להיות תלוי או נחוץ או שניהם.
ואולי זאת בדיוק התוצרת המקווה שלו – ספרות שאינה
תלויה וגם אינה נחוצה לאיש.

אני מכירה סופרים ומשוררים רבים הנעלבים כששואלים אותם במה הם עובדים, או מניחים שיצירתם היא פרי עמל וידע ולא דווקא פרי כישרון מולד או השראת-עליון. אני אוהבת מלאכה, וטוב בעיניי שישתייכו הכותבים והאמנים לגילדה כזאת, ויהי חלקנו עם המעמדות העובדים.

המובן מאליו, מיומנות – יד קלה ובקיאות לא הזיקו לאיש, גם עבודה קשה, במידה, לא השחיתה רבים. אבל גם ההכרח לכתוב, כי הכתיבה והאמנות בכלל נחוצות לכותביהן ולקוראיהן כאחד. כי המלאכה הזאת, מעין תרגום הדדי, מתן שמות, מקיימת את שני הצדדים שווה בשווה. נכון שרק לעיתים נדירות היא קוצרת חיטה או אופה את הלחם. אבל כרצוננו היא יכולה בהחלט לנסר את העץ ולהתקין ממנו כיסא מגולף או קת לסכין, או מגל, וגם קישוט – ובכל המקרים ראוי שעושיהם יהיו גם אמונים על מלאכתם גם מודעים לחיי ההמשך של יצירתם והצפוי לה.

גם איני רואה נזק גדול בספרויות ככל שיש להן דורש. ואיני חושבת שתפקידה של כל ספרות (ואם לשבור את לבם של רבים, של כל סופר/ת) לזעזע את אמות הסיפים של העולם, גם אם טוב מאד, בעצם חיוני, שיש שעושות זאת ומוכשרות לזאת, ואיני רואה סיבה להתגושש על מקום אצל האלוהי, ולהגדיר לעיפה את גבולותיו ומקומו והלא-יהיה-לך-אחרים-על-פניו, ואיני יכולה להשתחרר מהתחושה שההתגוששות הזאת מחליפה אצל רבים את המלאכה ואת ה-לשמה כאחת.

ואולי קל לטעות בקול, ב-*agency* שהספרות מבקשת (והתיאוריה הצרפתית לוקחת) מכותביה, ולחשוב שהוא מינוי, שהוא דרג, שהוא מקנה סמכות ומותרות והתקדשות

והרשאות שונות. כשזה קורה, לעיתים תכופות מתבלבלת גם הבדידות בבידוד, והאינטרוספקציה, המודעות – בהתרכזות-בעצמי.

הרוצים לשבת על כס הלא-נחוץ, האלוהי, מי שלא זקוקים לקוראים, הם מי שרוצים להאמין שהספרות פרצה את גבולות עורה, כלומר עורנו, והיא כבר שם במופשט – ואני מתכוונת גם לחסידי ההשואה-אקס-בחרי-את-האל-המתאים, הנושאים עיניהם מעלה ומחכים ומחכים; גם לא־כִּפִּי כללים, גרפים וקריטריה ולמודדים (מה מִשָּׁךְ אֵתֶם?) החוסמים בגופם לפעמים את הספרות פן תשוב ותחזה באנושי. (מה אנושי? זה שדומה, זה שאינו דומה דיו, זה שאינו אוניברסלי – כלומר שייך למועדון הצר, הלבן, הגברי, והרי לכן פוליטיקת זהות – לא זהויות שהן סודות אישיים, מבכים, נידחים או נכון יותר מודחים, והם – חסידי הזהות האחת, אולי יתפשרו גם על דמיון).

אני חושבת את הדברים האלה בבידוד יחסי (מי האידיוט שהשמיש-מחדש את מושג הריחוק החברתי?); במדיה החברתית הרצאות ושיחות ותערוכות וסרטים וספרות משתקפים כמו בעדשת עין-דג, גדולים מעצמם, בזוויות משונות; אני חושבת כמה זמן נדרש לכל מיני בידור להיחשב כאמנות, איך כל חידוש נחשב עילג עד שממציאו מזדקנים אחרי שעמלו לבסס את החידוש באיחור של עשרות שנים במאמרים אקדמיים עתירי הפניות והערות. אני חושבת על קולות רבים שצריכים להישמע עכשיו ואינם נשמעים, קולות שאנחנו צריכים לשמוע. קולות שאין לנו דרך לצרוך ולכן איננו צריכים להם.

מי שיש לו בית בטוח עכשיו להתרחק בו, מי שיש לו קרובים, מי שיש לו מחשב וטלפון חכם ואינטרנט, בינתיים עשיר. עשיר כעשירי-העשירים, שאינם רואים את האומללים מהם עוד אפילו ברחוב. אני חסה על שכניי ההורים, אבל אני חסה על ילדיהם יותר. על הנשים הכלואות מאחורי הקירות ברחובות הריקים. על מבקשי מקלט לכודים בדירות מתפרקות או במחנות, מרחק כמה רחובות מכאן. מה יקרה לנו ולספרות שלנו אחרי זה (התחזית הפסימית שלי – כלום), מה צריך לקרות כדי להפסיק את הקמפיינים הקוראים להתכנס, להתבונן פנימה, להפיק משהו (כלומר תועלת אישית, צרכנית או אגוצנטרית סתם) מהמשבר ולכבות את אתרי החדשות והעיתונות?

הפחד מהאנושי הוא גם פחד לעמוד במבחן. להשתייך לקהילה (איני מחשיבה חבורה בכלל זה). הפחד להיות תלוי או נחוץ או שניהם. ואולי זאת בדיוק התוצרת המקווה שלו – ספרות שאינה תלויה וגם אינה נחוצה לאיש. אני נזכרת בסצנה שהייתי עדה לה במורד הרחוב, שיכולתי לעשות בה סיפור קצר שכבר לא אכתוב: לילה קפוא של ינואר. אישה לא צעירה, חסרת בית, דוחפת עגלת תינוק. העגלה ריקה לגמרי (בקבוקים למיחזור בסל שמתחת למושב) והמושב עטוף שמיכת צמר עבה, כף-רגל-עד-ראש. וכמה צעירים מסתכלים בה במבט-לא-מבט לא מחייב, עגום, והיא מסתכלת ברחמים אבל אולי גם בבוז באחרת, חסרת-בית גם היא, הדוחפת עגלה דומה, בקבוקים והכול, והשום-דבר שבתוכה לא עטוף בשמיכה.